

Marijan Kalea
marijan.kalea43@gmail.com

00-00

AKADEMIK BOŽO UDOVIČIĆ, KAKVOGA MANJE POZNAJEMO

Sažetak: Akademik Božo Udovičić, rođen je 1933. godine u Rašeljama/Hercegovina. Prije Drugog svjetskog rata, obitelj je preselila u požeški kraj u Hrvatskoj. Osnovnu školu završio je u Jakšiću, pored Požege, a gimnaziju u Požegi. Diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu u Zagrebu, gdje je i doktorirao (1974). Tijekom radnog vijeka znanstveno i stručno bavio se elektroenergetikom, energetikom i okolišem. Predavao je na tri hrvatska elektrotehnička fakulteta (u Zagrebu, Splitu i Osijeku), a 1977. godine izabran je za redovitog člana HAZU. Bio je ministar energetike i industrije u Vladi Republike Hrvatske 1990/91. godine. Do kraja 2010-tih godina napisao je 14 knjiga iz osnovnog područja svoga životnog bavljenja, a od kraja tisućljeća okreće se pisanju 6 knjiga s društvenom tematikom, razmatrajući moralna pitanja o tome odakle dolazimo, gdje smo i kamo idemo mi u Hrvatskoj. O tom dijelu njegova opusa govori ovaj kratki rad, zapravo esej. Kako bi energetičari upoznali i taj bogati dio njegova ljudskog profila.

Ključne riječi: Božo Udovičić, društveni razvitak, moral

S Božom Udovičićem znam se točno 55 godina, u međuvremenu izgradili smo trajno i prisno prijateljstvo. Bio sam recenzent nekih njegovih knjiga, primjerice: *Elektroenergetski sustav* (Kigen, Zagreb, 2005), kojom je zaključio svojih ukupno 14 knjiga iz područja kojim se čitav život okupirano

bavio: elektroenergetike, energetike i okoliša¹. U to vrijeme okrenuo se pisanju sloga od ukupno 6 knjiga² u kojima iznosi svoja gledanja na hrvatske prilike, znajući odakle dolazimo, uviđajući gdje smo, a strepeći nad time kamo idemo, temeljito varirajući sva zamisliva motrišta oko argumentacije svojih gledišta. Za nekoliko knjiga iz tog posljednjeg sloga (1999-2013) bio sam počašćen, izgovarajući svoje doživljaje izazvane njima, na njihovu predstavljanju.

Osvrt na jednu od tih knjiga – kao prikaz Udovičićeva gledanja primjerom – iznosim odlomcima svog predstavljanja, održanog u Zagrebu pred punom dvoranom uglavnom sijedih glava, 5. prosinca 2006. To je bila knjiga *Pad umjesto uspona* (Kigen, Zagreb, 2006) čiji naslov rječito govori o autorovim preokupacijama na 950 (!) stranica te knjige: umjesto da se Hrvatska uklopi u okvir onih zemalja koje su joj nekad *gledale u leđa* – Hrvatska doživljava uporni i gotovo svekoliki pad. Ponajprije i ponajviše moralni!

Za prilike kroz koje smo u proteklom razdoblju – do tada – prošli i za stanje u kojem smo se našli, bez sagledavanja svjetla na kraju tunela, autor moralno najviše krivi intelektualce, za koje kaže da su se radije pretvarali u poslušne statiste nego li u kreatore novog i boljega. Statisti u demokraciji šute, pristaju na adaptaciju, umjesto na izlaganje u borbi. Sve ih je više (u odnosu na autorovu dijagnozu iznesenu 1999, u svojoj prvoj knjizi o *statistima u demokraciji*).

Bez intelektualnog promišljanja nema obećane Hrvatske, društva u kojem će dobro pojedinca biti najvažnije moralno obilježje i najvažniji cilj. Nasuprot tome, obavljena je bezkonceptijska privatizacija i pretvorba društvenog vlasništva, bez ikakva dubljeg pogleda u to kamo idemo. Nesmotreno smo se uljuljali u zamisao da ćemo samo uživati i blagovati, nakon rušenja *onog* sustava koji nije baš išta valjao i iz kojega smo sva iskustva – baš sva – u zanosu prekrizili. Ništa dobroga nismo ostavili iz prethodnoga sustava. Srušili smo sve mostove prema bližoj prošlosti, a iz davnina povlačimo povijesne poruke, iskrivljene, onakve kakve odgovaraju trenutnim potrebama pojedinaca koji ih protežiraju. Novokomponirani bogataši, ratni profiteri i kriminalci, oteili su nam i uništili ono što smo mi cijeloga radnoga vijeka stvarali, ulažući svoj rad, znanje i zdravlje.

Upadamo sve više u nezaposlenost, besperspektivnost mladih i školovanih ljudi, u neimaštinu, iz afere u aferu, u diobe, međusobne svađe kojima nije cilj promjena stanja nego blaćenje. Svatko piše i govori o svačemu, nema digniteta struke, poštovanja znanja. Nismo stvorili novi sustav vrijednosti: solidarnost, briga za bližnjega, bdijenje nad javnim dobrom, ..., nasuprot tome iskazujemo: naprasitost prema slabima, samoživost, nasilje, pripadnost krdu – namjesto života u svijetu bez granica.

Akademik Udovičić drži da hrvatski političari, znanstvenici, kulturni i duhovni djelatnici, intelektualci i umjetnici, moraju svojim jasnim stavovima i dosljednim djelovanjem čvrsto i odlučno stati, gdje god mogu, iza svake pravedne stvari, ticala se ona bilo koga. Neovisno od nacionalnosti, klase, spola i kakva druga obilježja koja smo primili rođenjem a ne zalaganjem, znanjem i radom. Umjesto toga, danas nemamo poštovanje dostojanstva ljudske osobe, umjesto dijaloga imamo monolog, umjesto argumenta istine imamo argument sile, umjesto duhovnih dobara sanjamo materijalna dobra, koja samo malobrojni zgrću.

Za vrijeme totalitarnog sustava svi smo morali misliti isto. Nakon rušenja tog sustava, želi se kroz hrvatstvo i pripadnost njemu činiti to isto, zaboravivši da ako svi jednako misle – nitko ne misli. U prijašnjem društvenom sustavu materijalno blagostanje zajednice bilo je postavljeno kao javni društveni cilj. Sada je obrnuto – bogati pojedinci kao da postaju uvjetom opstanka države i idealom svakog

¹ Elektroenergetika (1983), Energetski resursi i razvoj energetike u Hrvatskoj (dio u knjizi: Razvoj elektrifikacije Hrvatske, II. dio, 1985), Energija i izvori energije (1988), Energetske pretvorbe i bilance (1988), Energija i društvo (1988), Energija i okolina (1989), Energetika (1993), Razvitak i energetika (1998), Energetika i okoliš u globalizaciji (2002), Development and energy (2000), Neodrživost održivog razvoja (2004), Elektroenergetski sustav (2005), Kriza se produbljuje (2008), Čovjek i okoliš (2009).

² Statisti u demokraciji: Čitanka za buduću povijest (1999), Moralna praznina u Hrvatskoj (2001), Pad umjesto uspona – statisti u demokraciji (II dio, 2006), Nastojao sam biti ... (2007), Četiri jahača hrvatske apokalipse (2011), Teško do uspona – statisti u demokraciji (III dio, 2013).

pojedinka. Međutim, kako se obogatiti materijalno, a ne osiromašiti duh? Nismo li iz nesreće komunističkog kolektivismu prešli u isprazni individualizam? Dok su se tajkuni bogatili i stjerali bogatstva ne radom nego makinacijama, a drugi branili domovinu, hrvatsko je gospodarstvo propadalo, što je vodilo sve većoj socijalnoj asimetriji – izbacivanju radnika s posla ili rad bez plaće.

Propadanjem industrijske proizvodnje i sve većom orijentacijom na uvoz svega i svačega, postepeno blijede godinama prikupljana proizvodno-tehnološka znanja i umijeća jer se prirodno ne prenose na mlađe kadrove. To je, uz veliku nezaposlenost te veliku zaduženost, najgore što nas je – uz Domovinski rat – uopće moglo snaći. S druge strane, kupovna moć velikog dijela stanovništva strmoglavljuje se samo na ono što je neophodno za život odnosno preživljavanje.

Izlaz iz socijalne i ekonomske krize Udovičić vidi u moralnom preporodu kao imperativu, beziznimno iskonskom, najvažnijem pitanju; *pitanju-svih-pitanja*. Društvo, u kojem će moralno biti najviši imperativ, nasuprot materijalnom-egoističnom-kalkulantskom... Kreativno znanje, strpljivi i predani rad, odgovornost i poštivanje zakona, kao mjere za svako društveno vrednovanje.

Knjiga predstavlja zamjenu za toliko prisutnu hrvatsku šutnju, premještanje znanja i iskustva iz autorova uma i srca, na papir. Pruža mogućnost osvješćivanja naroda radi opstanka života na ovom prostoru.

Za moralnu čistoću, skromnost i poštenje Udovičićevo te veliku radišnost njegovu – godinama je predavao na tri elektrotehnička fakulteta u Hrvatskoj; u Zagrebu, Splitu i Osijeku, da samo time ilustriramo njegovu silnu energiju i bespoštednost prema sebi – što su osvjedočeno obilježile sav njegov život, zaslužna je i dugogodišnja suradnja s pokojnim profesorom Hrvojem Požarom (1916-1991). Sve to resilo je, naime, i tog iznimna čovjeka.

Udovičić je najviše pamćen po svom neprestanom kritičkom gledanju na pojave oko sebe, u energetskom, gospodarskom i društvenom sustavu, a osobito u elektroprivredi. Najčešće je bio nezadovoljan beskrajnim odugovlačenjem ili čak nedonošenjem nužnih odluka na svim razinama (ili – suprotno od toga – brzopletim donošenjem nepromišljenih odluka). Rijedak je bio bilo kakav skup kojem je nazočio, a da se nije kritički osvrnuo o temama koje su tamo bile razmatrane. Jednako tako u brojnim intervjuima koje je davao tisku, radiju ili televiziji, kao uvaženi autoritet novinarskoj publici. Ili na svojim javnim predavanjima. Publika koja bi mu trebala biti bliska (elektroprivrednici i energetičari) vrlo često bila bi nezadovoljna njegovim ustrajno kritičkim stavovima – ali najčešće izazvanih obrazloženim razlogom – osjećajući se pogođenom njegovim izravnim nastupom. Često su to nezadovoljstvo zamotavali u celofan, govoreći zaobilazno kako je dosta te Udovičićeve gnjavaže, izbjegavajući bit te 'gnjavaže' i vlastitu odgovornost za Udovičićev motiv. Nekako ga doživljavaju kao '*kamenčić u cipeli*', jer će on u svakoj novoj prilici pogledati na pitanje o kojem je riječ s više strana, uvijek će sagledati ukupni kontekst, nikad mu neće biti dovoljno samo po sebi podrazumijevajuće zadovoljstvo, ma koliko se ono činilo privlačnim.

A LESS KNOWN ACADEMICIAN BOŽO UDOVIČIĆ

Summary: Academician Božo Udovičić was born in Rašeljke/Hercegovina in 1933. The family moved to the Požega region in Croatia before the World War II. He finished elementary school in Jakšić, near Požega, and high school in Požega. He graduated from the Faculty of Electrical Engineering in Zagreb, where he received his Doctorate in 1974. During his working life, he was scientifically and professionally engaged in electro-energetics, energy, and the environment. He taught at three Croatian electrotechnical faculties (in Zagreb, Split, and Osijek), and in 1977 he was elected as a full member of the Croatian Academy of Sciences and Arts. He was Minister of Energy and Industry in the Government of the Republic of Croatia in 1990/91. By the end of the 2010s, he had written 14 books in the basic field of his life, and since the end of the millennium he has been turning to writing six books with a social theme, considering moral questions about where we come from, where we are, and where we are going

in Croatia. This short paper, actually the essay, speaks of this part of his oeuvre. Thus energy experts can get to know that rich part of his human profile.

Keywords: Božo Udovičić, social development, morality

Marijan Kalea